

Review

GLANCE AT GLOBAL WARMING AND CLIMATE CHANGE IN CONTEMPORARY TURKISH PAINTING WITH ARTISTIC COMMENTARY

İlyas SEVİNDİK^{1,*}

¹Amasya University, Faculty of Education, Department of Fine Arts Education, Visual Arts Teaching Department, Amasya / Türkiye

*Correspondence: ilyas.sevindik@amasya.edu.tr

Received: 23 March 2023; Accepted: 29 June 2023; Published: 30 June 2023

ORCID: 0000-0001-9616-818X

Citation: Sevindik, İ. (2023), Glance at global warming and climate change in contemporary turkish painting with artistic interpretations. *ArtGRID*, 5(1), 100-109

Abstract

Nature began to take shape with human beings, and as the human population increased, the destruction in nature increased. Especially in the world, which has become an increasingly large factory with the Industrial Revolution, nothing has been the same anymore. As a result of the negative aspects of technology and industry, global warming occurred, the climate changed and the rains decreased, the seasons differed, some places experienced extreme drought, while some places experienced floods due to excessive rainfall. Global warming and climate change have inspired many painters as well as the subject of many scientists and writers. This study aims to evaluate the global warming and climate change that have recently surrounded the world and the increasing uneasiness in the works of Turkish art and artists, and to raise awareness on future generations by drawing attention to the changing perception of the world and nature. The data obtained in the study using the literature screening method were brought together in the form of document analysis and focused on how global warming and climate change are interpreted in terms of Turkish art. As a result of the data obtained, it has been concluded that the increasing uneasiness with global warming and climate change corresponds in Turkish painting, and that artists give the necessary messages to future generations in the perception of the changing world and nature with their sensitivity to the environment.

Keywords: Global warming, climate change, contemporary Turkish painting art, art and climate change, contemporary art.

*Derleme***SANATSAL YORUMLARLA ÇAĞDAŞ TÜRK RESMİNDE KÜRESEL ISINMA VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE BAKIŞ****Özet**

Doğa, insan ile şekillenmeye başlamış ve insan nüfusu arttıkça da doğada tahribat artmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte giderek büyük bir fabrika haline gelen dünyada artık hiçbir şey eskisi gibi olmamıştır. Teknoloji ve sanayinin olumsuz yönleri neticesinde küresel ısınma meydana gelmiş, iklim değişerek yağışlar azalmış, mevsimler farklılaşmış, bazı yerler aşırı kuraklığı yaşarken bazı yerler aşırı yağışın etkisiyle selleri yaşamıştır. Küresel ısınma ve iklim değişikliği pek çok bilim insanına ve yazara konu olduğu gibi birçok ressama da ilham kaynağı olmuştur. Bu çalışma, son zamanlarda dünyayı saran küresel ısınma ve iklim değişikliği ile artan tedirginliği Türk sanatı ve sanatçılarının eserlerinde değerlendirmek, değişen dünya ve doğa algısına dikkat çekerek gelecek kuşaklar üzerinde bir farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Literatür tarama yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada elde edilen veriler, doküman analizi şeklinde bir araya getirilerek küresel ısınma ve iklim değişikliğinin Türk sanatı açısından nasıl yorumlandığının üzerinde durulmuştur. Elde edilen veriler sonucunda küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle artan tedirginliğin Türk resim sanatında karşılık bulduğu, sanatçıların çevreye olan duyarlılığıyla birlikte üstlendikleri sorumluluk, değişen dünya ve doğa algısında gelecek kuşaklara konuyla ilgili gerekli mesajları verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Küresel ısınma, iklim değişikliği, çağdaş Türk resim sanatı, sanat ve iklim değişikliği, çağdaş sanat.

1. GİRİŞ

Sanatçılar, geçmişten bugüne doğayı taklit ederek onun öğreticiliğinden faydalanmışlardır. 20. yüzyıl öncesi sanat eserlerine bakıldığında pek çoğunun manzara tasvirlerinden oluştuğu görülmektedir (Aydın ve Zümrüt, 2013, s. 54). Bu da sanatın doğanın bir yansıması olduğu düşüncesini akla getirmiş, ancak bu yansıma zaman zaman farklılaşarak doğa algısının değişeceği gerçeğinin temelini de hazırlamıştır (Asan Yüksel ve Yüksel, 2022, s. 1778). 20. yüzyıl ise bilim ve teknolojinin hızlı gelişimiyle her alanda acıların en fazla yaşandığı dönem olmuştur. Dünya savaşları, bölgesel savaşlar, silahlar ve kitle imha silahları, soykırımlar, küreselleşen ekonomiler, sömürgecilik vb. olaylar ve olgular bu yüzyılda insanlık tarihi açısından yaşanan dramlardır. Bunun yanında bilimsel ve teknolojik gelişmeler sosyoloji, psikoloji, felsefe, edebiyat ve resim sanatında kendini göstermiş ve çeşitli kuramların ortaya çıkmasıyla farklı sanat ürünleri yapılmıştır. İşte bu dönem, doğa tahribatının en yüksek seviyeye ulaştığı; ekonomistlerin, çevre mühendislerinin, sanatçıların ve aktivistlerin insanlığın yüzünü çeşitli yayınlarla, eylemlerle ve sanatsal üretimlerle bu konuya dikkat çekmeye çalıştıkları dönem olmuştur (Kozlu, 2018, s. 15). Sanatçılar, bilimin gelişmesiyle birlikte eserlerinde doğanın dengesini ve ekolojiyi inceleyen daha karmaşık çalışmalara imza atmışlardır. Sanayi Devrimi boyunca popülerleşen bu tarz yorumlar, güzel bir dünya için pencere oluştururken endüstriyel gelişmeler için de tezat oluşturmuştur. Bu sebeple insanlar, doğal dünyayla olan manevi bağlarını kaybetmişlerdir. Bütün kültürlerin temelinde yatan ve sanatsal uygulamalara esin kaynağı olan doğadan esinlenme, insan ve endüstrinin ihtiyaçları

doğrultusunda yok sayılmıştır (Aydın ve Zümrüt, 2013, s. 54). Böylece gün geçtikçe doğaya yabancılaşan bir toplum ortaya çıkmıştır.

21. yüzyılda ise sanayileşme ve aşırı tüketimin olumsuz etkileri, en başta doğa üzerinde görülmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda sürdürülebilirlik kavramının geçersiz olduğu kalkınma modelleri doğayı; iklim değişikliği, küresel ısınma, türlerin yok olması gibi geri dönüşü olmayan yollara sürüklemiştir (Asan Yüksel ve Yüksel, 2022, s. 1778). Gittikçe betonlaşan ve yalnızlaşan insanoglunun kendisine yapabileceği en büyük iyilik, doğayla birlikte özüne dönmek olmuştur. Kırlettiği ve tükettiği kaynakların nelere yol açtığının artık farkına varmış, çevreci yaklaşımlarla, başlatılan eylemsel hareketlerle çözüm yolları arayışına girmiştir (Kozlu, 2018, s. 5). 1950'li ve 1960'lı yıllara kadar sanatçılara önemli bir konu repertuarı sağlayan doğa, bu tarihten itibaren sanatsal yaklaşımlarda da yaşanan değişimlerle birlikte büyük bir dönüşüme evrilmiştir. Bütün dünyada küresel ölçekli ekolojik sorunlar, sanatçılar tarafından işlenen öncelikli konular haline gelmiştir. Özellikle 2000'li yıllarda dünya ile birlikte Türkiye'de ve güncel sanat ortamında da doğanın yeniden sanat öznesi haline geldiği bir dönem oluşmuştur. Özellikle dünyanın maruz kaldığı tehditler ve olası tehlikelere karşı farkındalık uyandıran sanatsal üretimler artmış, bunların izleyici ile buluştuğu, politik dilin egemen olduğu kavramsal içerikli sergi etkinlikleri ve faaliyetleri düzenlenmiştir (Özkan Koç, 2022, s. 128). Bu çalışma ile Türk resim sanatçılarının doğaya olan duyarlılığına dikkat çekilmiş, sanatçıların üstlendikleri sorumluluk ile değişen dünya ve doğa algısında gelecek kuşaklarda toplumsal bir duyarlılık ve bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır.

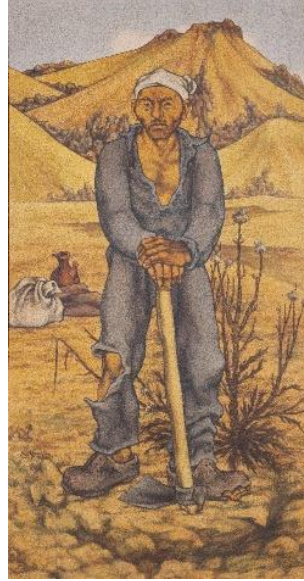
2. ÇAĞDAŞ TÜRK SANATÇILARIN ESERLERİNDE KÜRESEL ISINMA VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Günümüzde insan kaynaklı ekolojik dönüşümlerden olan küresel ısınma ve iklim değişikliği, karşı karşıya bulunduğumuz fiziksel bir olgu olmanın ötesinde çok katmanlı ve geniş boyutlu bir karaktere bürünmüş, artık inkâr edilemez derecede korkunç boyutlara ulaşarak tüm dünyayı etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir (Arıkan, 2021, s. 83). Küresel ısınma ve iklim değişikliği nedeniyle sanatçıların üretimlerinde doğa ve insan etkileşimini destekleme, ekosisteme verilen zararları gözler önüne serme, küresel sorunlara yerel çözüm modelleri önererek toplumun bilincini yükseltme konusunda disiplinler arası yaklaşımlar sergiledikleri görülmektedir. Bu amaçla bazıları çevre sorunları ile ilgili mesajlarını doğrudan doğruya, bazıları ise dolaylı yoldan iletmeyi tercih etmişlerdir. Çünkü insan müdahaleleri sonucu doğada onarılamayacak yıkımların, geri dönüşü olmayacak çevresel sorunların sanatçı duyarlılığı ve bakış açısıyla ele alınması ve topluma ulaştırılması gerekmektedir (Mamur, 2017, s. 1007). Küreselleşen dünyada hızlı yaşamın getirdiği yeniliklerle birlikte 1960 sonrası iklim değişikliği başta olmak üzere çevre sorunlarının artmaya başlaması, ekolojik bilimin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan bu yeni durum, insanın yalnızca doğaya yönelmesi ile kalmamış, sanat ve sanatçı üzerinde de etkisini göstermiştir. Doğanın tahribatına karşı sanatçılar, doğayı yaşanır kılmak ve sanat aracılığıyla yeniden insanın doğayı keşfetmesini sağlamak için küresel ısınma ve iklim değişikliğini konu alan işler üretmeye başlamışlardır (Arıkan, 2021, s. 76). Bu anlamda Türk sanatçıların eserlerinde, kiminin yaşadıkları dönem ve yörelerinden kiminin kültürel-tarihsel dokulardan kiminin de çalışmalarında tüketim toplumunun yansımalarında bu izlere ulaşabilmekteyiz. Konuyla ilgili özellikle çağdaş Türk sanatında Neşet Günal, Zahit Büyükişleyen, Yasemin Sayıbaş Akyüz, Azade Köker, Göksu Gül ve Murat Akagündüz gibi sanatçılar ve eserlerinden söz etmek yerinde olacaktır.

3. SANATÇILAR VE ESERLERİ

3.1. Neşet Günal

Dönemi içerisindeki Anadolu coğrafyasını ve toplum gerçeklerini ön planda tutarak çalışmalarında kendine has bir yorum tarzına ulaşmıştır. Anadolu insanının acı dolu ve yoksul yaşantısını dile getirdiği eserlerinde siyahların, grilerin, kahverengilerin ama daha çok çorak bozkıra ait toprak değerlerinin hâkim olduğu renkler kullanmıştır (Berk ve Gezer, 1973, s. 81, 82). Anadolu bozkırında sarı, yanık toprakla özdeşleşen yine sarı-yanık tenli insanların kavrulmuş insan ve toprak manzaralarını görselleştirmiştir. Eserlerinde susuzluktan kavrulmuş topraklarda bir kenara bırakılan su ve azığın dışında kuru dallardan başka yaşamsal hiçbir değere rastlanmaz (Görsel 1) (Giray, t.y, s. 450, 452). İnsana emanet edilen toprak, eserlerinde çoraktır ve yeşile dair bir iz bulunmaz. Gökyüzü bile toprağın ve toprak renginin uzantısı olmuştur. Çevre bilinciyle bütünleştiği eserlerinde insanlar, sezilen su kıtlığına rağmen toprakla sürekli mücadele içerisinde ortaya konulmuştur. Aslında doğa adına yaşanan gerilimi yine insan ve renklerle anlatmıştır (Ergüven, 1996, s. 80). Bu mücadele, insanlara gelecek için bilgilendirici bir eylem hareketi sunmuştur. Günal, Anadolu'nun çorak coğrafyasında yaşadığı dönemden ve yöresinden ürettiği eserlerle köy ve köy yaşantısına dair söylemler ortaya koyarken eserlerindeki mücadelecilik anlayış, çorak toprakların susuzluğuna dair doğanın yok oluşu konusunda bugünlere bir uyarı olmuştur.

Görsel 1. Neşet Günal, Toprak Adamı, 96x185 cm. Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1974. Özel koleksiyon.

3.2. Zahit Büyükişleyen

Çevre kirliliği, teknoloji ve kent yaşamı sorunsalı üzerine resimleri bulunan Büyükişleyen, doğadan hareketle soyutlamacı/dışavurumcu/kavramsal bir anlatımı ortaya koymuştur (Yasa Yaman, 1993, s. 55). İnsan yaşamında önemli bir yere sahip olan doğa ve çevre, sanatçıyı etkileyerek ona yol göstermiştir. Çevrenin insan eliyle yok oluşuna şahitlik eden çalışmalarında, Çernobil Nükleer Santrali'ndeki patlama ve radyasyon bulutları onu etkileyen çevresel faktörler olmuştur. Bu anlamda insanın kayıtsız kalamayacağı; doğanın ve doğal yaşamın deformasyonu, nükleer tehlike, çarpık kentleşme ve sanayileşmenin neden olduğu

sıkıntılar, Hiroşima'ya kadar uzanan göndermeler, kavram ve soyut plastik görüntü onun resimlerinde uzun süre yer almıştır (Ateş, 2021, s. 21, 22). Sanatçının çevreci yaklaşım sergilediği çalışmalarında; renkler ve biçimler bir gerilimi, bir huzursuzluğu ortaya koymaktadır. İnsanın doğaya verdiği tahribatın önemli bir göstergesi olan “Çernobil'den Karadeniz'e” adlı eserinde aslında mesafelerin ne kadar kısaldığını bize göstermektedir (Görsel 2). Bunu o kadar belirgin bir biçimde vurgulamıştır ki parlak kırmızılar, siyahlar, sarılar ve maviler, insanı yutacakmış gibi bir his uyandırmaktadır. Etkilerini onlarca yıl devam ettirmiş olan bu çevresel problem, aslında sanatçının o günlerde yaşadığı dönemi yansıtan ilerici bir yaklaşım olarak algılanmalıdır. Dünyanın içine düştüğü küresel ısınma ve iklim değişikliğine neden olan nükleer patlamalar ve teknolojik atıklar her şeyi öylesine etkilemiştir ki insana ait değerler geri gelmeyecek şekilde değişime uğramıştır. Artık insan makineleşen ve doğaya aykırı, yıkıcı üretim çılgınlığının kıskaçı içerisinde dehşet verici bir söylemi kendi elleriyle oluşturmuştur. Büyükişleyen, tufandan önce yıkımın geldiğini ifade eden resimleriyle doğa, çevre ve insan ilişkisine dikkat çekerken aynı zamanda insan adına iç tedirginliğini de ortaya koymuştur (Aral, 2000, s. 120-124).

Görsel 2. Zahid Büyükişleyen, Çernobil'den Karadeniz'e 100x110 cm, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1988.

3.3. Yasemin Sayıbaş Akyüz

Grafik tasarımlarından oluşan çalışmalarıyla Yasemin Sayıbaş Akyüz, Türk ve dünya gündemini takip ederek iklim krizine karşı mücadele eden platformlarda yer almaktadır. Sanatçı duyarlılığıyla gündemdeki afetler, bilimsel raporlar ve toplantılardan bilgi toplayarak sanatsal faaliyetlerini gerçekleştirdiğini ve bunların yanında çözüm önerileri sunarak bilgilendirici çalışmalar yaptığını ifade etmektedir (Açık Radyo, Ses Kaydı, 2021). Küresel ısınma ve çevresel değişikliklerin nelere yol açabileceğini tüm bileşenleriyle ortaya koyan çalışmasında (Görsel 3) Akyüz, İtalyan Rönesans Dönemi sanatçılarından Michelangelo'nun “Adem'in Yaratılışı” adlı eserine gönderme yaparak yeni bir hayata, dokunuşa ihtiyaç olduğunu hissettirmektedir. Evrende yalnız olmadığımızı hissettiren çalışmalarında insanlara renk, biçim ve resmin diğer unsurlarıyla görsel bir bilinç oluşturma yolunu seçmiştir.

Görsel 3. Yasemin Sayıbaş Akyüz.

3.4. Azade Köker

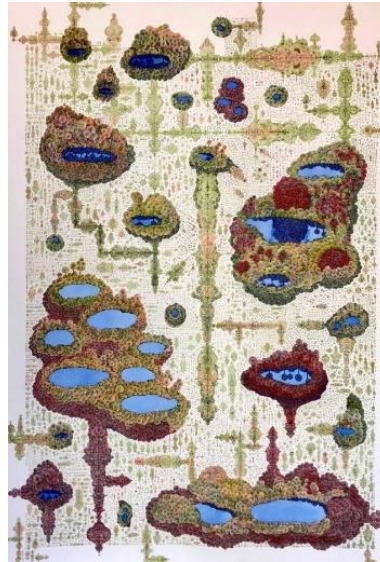
Çevre ve doğanın yok edilmesinde insanın başaktör olduğu ve çevresel felaketlerde insanın çaresiz kaldığı Köker'in resimlerine yansımaktadır. Sanatçının doğa çalışmalarında çeşitli böcekler ve kafatası imgeleri dikkat çekmektedir. Bu imgelerde kafatası, insanın üretim ve tüketim yönünü; üretim ve tüketimin fazla olmasını ise insanın doğayı yok eden yönü olarak vurgulamaktadır. Böceklerle resme yüklediği anlam ise bir o kadar ilginç ve manidardır. Doğanın milyonlarca yıllık hafızasının çevresel felaketlerle yok olduğuna gönderme yapmaktadır. Köker'in ölüm, yok olma ve yok edilme üçgenindeki kavramsal zıtlıkla izleyicilere küresel ısınma ve iklim değişikliğinin neden olduğu felaketlere ilişkin mesaj verdiği görülmektedir (Kozlu, 2018, s. 54). "Piknik" adlı çalışmasında Azade Köker, Edouard Manet'in "Kırda Öğle Yemeği" eserinin figürlerine gönderme yaparak (Görsel 4), yok olma, yok edilme ve doğayla ölüm paradoksasını izleyiciye göstermektedir (Ünay, 2020). Manet, eserinde böyle bir paradoksalı ortaya koymaktan daha ziyade, dönemi içerisinde atölye ortamından çıkarak dış dünyayı gözlemleyen, gördüklerini tuvale aktaran izlenimci bir anlayışı ortaya koymuştur (Farthing, 2020, s. 317). Bu anlamda Köker, Manet'in eserine öykünme (pastiş) yaparak günümüz küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle bağ kurmuş ve yeni bir yoruma ulaşmıştır. Çağdaş anlamda pastiş yapılarak ortaya konulan eser, başka bir sanatçının eserini kopya etmekten daha ziyade resimsel unsurları üzerine odaklanarak yeniden üretim oluşturmaktır (Girgin, 2018, s. 39) denilebilir. Eser mutlu bir piknikten daha çok yıkımın, yok oluşun simgesi durumundadır. Yeşilden daha ziyade gri ve siyahın hâkim olduğu renkler, tarihsel öneme sahip figürlerle doğanın tükenişine bir başkaldırı olarak yorumlanabilir.

Görsel 4. Azade Köker, Piknik, 104x150 cm, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2011.

3.5. Göksu Gül

Doğanın içsel analizini ve çözümlenmelerini yapan sanatçı, detaydan bütüne doğru bir gidiş serüvenini ortaya koymaktadır. Resimlerinde farklı bir bakış açısı ortaya koyarak doğayı izleyicinin karşısına gelecek bir biçimde değil, onu kuş bakışı şekilde biçimlendirerek sunmaktadır. Yaşadığı coğrafyada içsel mikro haritalar ortaya koyan Gül, ütopyik bir dünya yaratmayı başarmıştır (Görsel 5). Kendine özgü bir resim diliyle (Kozlu, 2018, s. 60) içinde yaşadığımız tüketim ve yok oluş dünyasında doğaya özlemi vurgulamaktadır. Küresel ısınma ve iklim değişikliğinde suyun ve yeşilin önemine vurgu yapan çalışmalar ortaya koymaktadır. Günümüz Türkiye'sinde, İç Anadolu Bölgesi'nde oluşan yeraltı obruklarına göndermelerin hissedildiği çalışmalarıyla Göksu Gül, doğadan yana olan bilincini gelecek kuşaklarla paylaşmasını bilmiştir. Çevrenin betonlaşmasından ve grileşmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirerek, resimlerinde gri duvarlar yerine renklerin, çiçeklerin ve hayvanların olduğu ütopyik görüntüler sergilemektedir (Büyükerk, Röportaj, 2021).

Görsel 5. Göksu Gül, Issız Adalar, 70x100 cm, Kâğıt Üzerine Akrilik Mürekkep, 2016.

3.6. Murat Akagündüz

Doğaya sembolik anlamlar yükleyen insanın etkileşimi nesiller boyunca devam etmiş. Bu etkileşim kültürel değerlerde, anlatılarda ve imgelerde karşımıza çıkmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi'yle insanın ekonomik, sosyal ve ticari özelliklerini ön plana çıkararak kendini doğadan ayırıştırması ve doğanın üzerinde hâkimiyet kurma arzusunu da beraberinde getirmiştir. Çağlar boyunca yücelik ve yolda olmanın erdemi ile ilişkilendirilen dağ imgesi, yeni teknolojilerin mutlak güce dönüştüğü günümüzde herkesin kendince bir şeyler bulabildiği bir alan olmuştur (Oduņpazarı Modern Müze, 2021). Bu anlamda Murat Akagündüz de bu kavramdan kendine çıkarımlar yapmıştır. Çalışmaları boya kullanımından mekân tasvirine, kompozisyon ve anlatım diline kadar farklı olasılıklara açıktır. İlk çalışmaları olan manzara resimlerinde şehir izlerini ortaya koyarken sonraki serilerinde şehirlerden uzaklaşıp doğayı ve doğaya dair unsurları daha fazla işlemiştir (İstanbul Modern, t.y.). Sanatçı, Anadolu coğrafyasının dünden bugüne yaşadığı tahribatı, kültürel kalıntılar ve doğa üzerinde aradığı görülmektedir. Çağın getirmiş olduğu sıkıntılarla kaybolan kültürel mirasın ve doğanın izlerini sürdüğü çalışmalarında tarihsel bir kayıt ve arşivleme de yapmaktadır (Kozlu, 2018, s. 56). Onun çalışmalarında doğa her şeyden uzak, yalnız, bitkin ama ayakta varlığını sürdürmektedir. Dağın, tepenin, kayanın gücünü ve toprağın yalnızlığını vurguladığı çalışmalarında (Görsel 6) (İstanbul Modern, t.y.) Akagündüz, insanın kendi hayatını devam ettirebilmesi için fosil yakıtları ortaya çıkarırken doğada yaşanan tahribatın anlık görüntülerinden ilham alarak çevreye verilen zararın boyutlarına ise plastik bir dil oluşturarak dikkat çektiği söylenebilir.

Görsel 6. Murat Akagündüz, İda-Soma, 200x300 cm, Tuval Üzerine Reçine, 2015. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Koleksiyonu.

4. SONUÇ

İçinde bulunduğumuz yüzyılda sanayi ve teknolojinin getirmiş olduğu imkânların aşırı ve bilinçsiz kullanımı dünyadaki her şeyi olumsuz olarak etkilemiştir. Aşırı nüfus artışı ve aşırı tüketimden kaynaklanan atıkların oluşturduğu sera gazlarının atmosfere salınması başta hava, toprak ve su kirliliğine sebep olmakla birlikte insan sağlığını ve diğer canlıları da etkiler duruma gelmiştir. Bu anlamda sanayi, teknoloji ve bunların oluşturduğu olumsuzluk çıkmazından korunmaya çalışan insan, kirlettiği dünya ve tükettiği kaynakların nelere yol açabileceğinin farkına varmıştır. Artık küresel ısınmayla ortaya çıkan iklimdeki değişimler, havaların ısınması, buna bağlı olarak buzulların erimesi, aşırı yağışlar, aşırı kuraklık ve bölgesel farklılıklar, tüketilirken kirlenen kaynaklar, yok olan canlı türleri, doğa ve doğaya ait her şey insanın olduğu kadar sanatçının da sorunu olmuştur (Kozlu, 2018, s. 103). Bu noktada

gerekli adımlar yine insanoğlu tarafından atılmaya başlanmış, sanatçılar da bu konudan ilhamla eserlerinde kendi yorumlarıyla sürece katkıda bulunmuşlardır. Neşet Günel, susuzluktan kavranan, çoraklaşan topraklarda insan ve toprak arasındaki bağı yine insan üzerinden anlatarak konuya farklı bir yorum tarzıyla bakılabileceğini göstermiştir. Teknolojiden kaynaklanan sıkıntıları küresel boyutta ele alan Zahit Büyükişleyen ve Azade Köker, eserlerinde çevrenin tahribatına başka bir bakış açısından yaklaşarak sanatçı duyarlılığı göstermişlerdir. Akagündüz'ün fosil kaynakları çıkardıktan sonra ortaya çıkan çorak ve insansız bölgelerin topoğrafik özellikli eserlerine karşın Gökse Gül, daha çok doğayı, hayvanları ve rengi ön planda tutan ütopyik çalışmalarla konuya yaklaşmıştır. Yasemin Saybaş Akyüz ise dünyanın sadece insana ait olmadığını, doğanın bütün canlılarla birlikte güzel olduğunu eserlerinde vurgulayarak sanatçı duyarlılığı göstermiştir. Sonuç olarak sanatçılar, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilirliği konusunda insanoğluna dünyanın bir parçası olduğunu hatırlatarak bunu dikkate almadığımız takdirde nelerin yaşanabileceği ile ilgili bir mesaj vermişlerdir (Girgin, 2022, s. 447). Ayrıca farklı yorum ve üslup özellikleriyle birlikte yerel, kültürel ve küresel anlamda farkındalıkları da ortaya koyan üretimleriyle sanatçılar, sanata ve sanatçıya her dönem ilham ve rehber olmuş doğanın sanat, doğa ve insan arasındaki bağını farklı bakış açılarıyla yeni kuşaklara ulaştırma gayreti içinde olmuşlardır.

KAYNAKLAR

- Aral, İ. (2000). *Zahit Büyükişleyen*. İstanbul: Bilim Sanat Galerisi.
- Arıkan, H. (2021). İnsan ve Doğa Ekseninde Ekolojik Sanat. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 7(1), 76-87.
- Asan Yüksel, O. ve Yüksel, İ. (2022). Sanat Alanında Değişen Doğa Algısı ve Ekolojik Sanat. *International Academic Social Resources Journal*, 7(44), 1778-1784.
- Ateş, İ. (2021). Mehmet Zahit Büyükişleyen ve Soyut Peyzajları Üzerine Bir İnceleme. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 15-23.
- Aydın, İ. ve Zümrüt, Y. (2013). Doğa ve Sanat Ekseninde Farklı Yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(4), 53-65.
- Berk, N. ve Gezer, H. (1973). *50 Yılın Türk Resim ve Heykeli*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ergüven, M. (1996). *Neşet Günel*. İstanbul: Bilim Sanat Galerisi.
- Farthing, S. (Ed.). (2020). *Sanatın Tüm Öyküsü* (G. Aldoğan ve F. C. Çulcu, Çev.). Hayalperest Yayınevi.
- Giray, K. (t.y.). *Ziraat Bankası Koleksiyonu Cilt 1*. Ankara: Promat Basım Yayın.
- Girgin, F. (2022). Küresel İklim Değişikliğinin Çağdaş Sanata Yansımaları. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 429-452.
- Girgin, F. (2018). *Çağdaş Sanat ve Yeniden Üretim*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Kozlu, D. (2018). *Sanatta Bir Dönüşüm Alanı: Doğa*. Eskişehir: Dorlion Yayınları.
- Mamur, N. (2017). Ekolojik Sanat: Çevre Eğitimi ile Sanatın Kesişme Noktası. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1000-1016.
- Özkan Koç, E. (2022). *Sanatçı Elmas Deniz'in Eserlerinde Ekolojik Yansımalar* (M. A. Yalçınkaya, B. C. Emir, S. Demirel (Ed.)). Zamanın İzleri: İklim Değişikliği. Trabzon: KTÜ Yayınları.
- Yasa Yaman, Z. (1993). *Kayıt*. Ankara: TCMB Banknot Matbaası.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Açık Radyo. (2021, 13 Eylül). *İklim Kuşağı Konuşuyor (Ses Kaydı)*.
<https://acikradyo.com.tr/iklim-kusagi-konusuyor/iklim-krizi-agir-bir-konu-ve-bu-konuda-cicekli-bocekli-neseli-tasarimlar> adresinden erişildi (E.T: 31.01.2023).
- İstanbul Modern. (t.y.). *A Selection from the Collection*.
<https://www.istanbulmodern.org/en/collection/collection/5?t=3&id=2217>
(ET:31.01.2023).
- Büyükerk, M. (2021, 8 Şubat). *Göksu Gül ile: Çok Yönlülük ve Güzel Hisler Üzerine (Röportaj)*. <https://www.themaggar.com/goksu-gul-kimdir-roportaj/> adresinden erişildi (E.T: 26.05.2023).
- Odunpazarı Modern Müze. (2021, 3 Haziran). *Söyleşi: Murat Akagündüz*.
<https://omm.art.tr/editorial/soylesi-murat-akagunduz> adresinden erişildi (E.T: 04.02.2023).
- Ünay, S. (2020, 28 Aralık). *Anlatılar Söyleşi Serisi: Azade Köker*. B. N. Kalınbayrak (Çev.).
<https://guncelsanatarsivi.com/anlatilar-soylesi-serisi-azade-koker/> adresinden erişildi (E.T: 03.02.2023).

GÖRSEL KAYNAKLAR

- Görsel 1. Neşet Günal, Toprak Adamı, 96x185 cm, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1974. Özel koleksiyon. https://twitter.com/istanbulmodern_/status/934688701996773377/photo/1 adresinden erişildi (E.T: 15.02.2023).
- Görsel 2. Zahid Büyükişleyen, Çernobil'den Karadeniz'e, 100 x 110 cm, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1988.
<http://www.zahitbuyukisliyen.com/pPages/pArtist.aspx?paID=614§ion=130&lang=TR&bhcp=1&periodID=872> adresinden erişildi (E.T: 04.02.2023).
- Görsel 3. Yasemin Sayıbaş Akyüz. <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/iklim-aktivisti-actigi-sergiyle-kuresel-isinmaya-dikkat-cekti/> adresinden erişildi (E.T: 31.01.2023).
- Görsel 4. Azade Köker, Piknik, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 104x150 cm, 2011.
<https://guncelsanatarsivi.com/anlatilar-soylesi-serisi-azade-koker/> adresinden erişildi (E.T: 31.01.2023).
- Görsel 5. Göksu Gül, Issız Adalar, Kâğıt Üzerine Akrilik Mürekkep, 70x100, cm, 2016.
<https://warholamag.com/tr/goksu-gul/> adresinden erişildi (E.T: 31.01.2023).
- Görsel 6. Murat Akagündüz, İda-Soma, 200x300 cm, Tuval Üzerine Reçine, 2015. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Koleksiyonu.
https://www.istanbulmodern.org/pic_lib/bigSize/resimgalerisi/5/murat-akagunduz_5_6219584.jpg adresinden erişildi (E.T: 31.01.2023).

Copyright: © 2023 by the author. Licensee ArtGRID, Türkiye. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).